

Колесніченко О. кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник, начальник НДЛ
морально-психологічного супроводження
службово-бойової діяльності Національної гвардії України
НДЦ службово-бойової діяльності Національної гвардії України,
Національна академія Національної гвардії України
ORCID: 0000-0001-6406-1935

МОДЕЛЬ БОЙОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМАТИЗАЦІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ – УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Стаття містить обґрунтовану модель бойової психологічної травматизації правоохоронців – учасників бойових дій. Дана модель передбачає взаємодію трьох елементів, які об'єднуються поняттям “соціальна ситуація розвитку особистості військовослужбовця”, перший елемент – “несприятливі соціальні умови виконання службово-бойових завдань”, другий елемент – “несприятливі умови професійної діяльності у бойових ситуаціях”, третій елемент – “віктимні умови”. Доведено, що рівні травматичності бойового досвіду, по суті, виявилися етапами адаптації до дії бойових стрес-факторів.

Ключові слова психологічна травматизація; правоохоронець; учасник бойових дій; несприятливі умови; стрес-фактори; модель; посттравматичний стресовий розлад; віктимні умови.

Постановка проблеми. Війна по-різному впливає на психіку і поведінку особистості. Загальновідомо, що у бойовій обстановці людина змушена діяти всупереч інстинкту самозбереження і своєї природи заради забезпечення соціальних цілей та інтересів.

Згідно чинного законодавства Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України.

Для того щоб вижити у бойовій обстановці, людина повинна адаптуватися, перебувати весь свій життєвий досвід, тобто змінити рівень пильності, швидкість реакцій, стиль поведінки, систему цінностей, смислову і мотиваційну сферу.

Таке пристосування до стрес-факторів війни виникає з кожним її учасником, який супроводжується кардинальними змінами психіки і особистості правоохоронця, що дозволяє йому вижити в екстремальній обстановці.

Однак психологічні можливості учасників бойових дій не безмежні, тому що кожна людина має певний адаптаційний ресурс, який дозволяє долати стрес-фактори певної інтенсивності. Якщо інтенсивність або тривалість несприятливих впливів перевищує можливості людини, відбувається злам адаптаційного бар'єра і людина отримує психологічну травматизацію. Таким чином, психологічна травма може бути не тільки

мобілізує, що сприяє збереженню організму, але й травмуючи, яка руйнує організм, психіку, нервову систему людини і призводить до виникнення посттравматичного стресового розладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях сучасних психологів [1-2; 9] і психіатрів [3; 8] відсутнє чітке розмежування термінів і понять – “травма”. Психіатри в своїх моделях і концепціях описують які відбуваються в психіці своїх пацієнтів процеси, аналізують їх механізми, дають своє трактування, наводять випадки зі своєї практики і дають їм пояснення – весь цей великий обсяг дослідницького матеріалу, безумовно, важливий для розуміння сутності психологічної травматизації, проте очевидне відсутність єдиної термінології, єдиної теоретичної бази вносить інформаційний хаос в розвиток наукової думки. Звичайно, велика кількість наукових шкіл і концепцій благотворно позначається на прогресі науки, збагачуючи її новими теоріями, проте необхідно відзначити, що нові теорії повинні нести в собі свіжий погляд на явища і процеси саме з точки зору психології, спираючись не на умовну наукову базу, суперечливу і фрагментарну, а на чітко визначений, упорядкований і єдиний понятійний апарат.

Мета статті. Розробити та обґрунтувати модель бойової психологічної травматизації особистості.

Методи дослідження. У рамках науково-дослідної роботи «Розроблення програми профілактики посттравматичних стресових розладів у військовослужбовців Національної гвардії України» (шифр – «Стрес», держ. рег. № 0116U004047; науковий керівник – начальник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України О. С. Колесніченко) досліджено структури стійкості до бойової психологічної травматизації у правоохоронців з різним рівнем травматичності бойового досвіду. Для цього використано наступні психодіагностичні методики: опитувальник травматичного стресу для діагностики наслідків (І. О. Котенев); Міссісіпська шкала для оцінювання посттравматичних реакцій (військовий варіант); факторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла; методика “Вольова регуляція особистості”, автори М. С. Гуткін, Г. Ф. Міхальченко; опитувальник “Здатність до самоврядування”, автор Н. М. Пейсахов; опитувальник толерантності до невизначеності, автор Т. В. Корнілова; методика “Локус контролю”, у модифікації Є. Г. Ксенофонтової; опитувальник “COPE”, автори Ч. Карвер, М. Шейер, Д. Вентрауб в адаптації Т. О. Гордєєвої, Є. М. Осіна, О. Т. Расказової, О. О. Сичова, В. Ю. Шевяхової; тест життєстійкості, автор С. Мадді, у перекладі і адаптації Д. О. Леонтєва, Є. І. Расказової; опитувальник загальної компетентності, автор О. С. Штепа; шкала переживання часу, автор О. О. Кронік, Є. І. Головаха; методика Ш. Шварца для вивчення цінностей особистості; тест-опитувальник особистісної зрілості, автор Ю. З. Гільбух; методика “Оцінювання травматичності бойового досвіду” (О. С. Колесніченко). Отримані результати використані при побудові та обґрунтуванні моделі бойової психологічної травматизації особистості.

Виклад основного матеріалу. Розроблена модель бойової психологічної травматизації військовослужбовців Національної гвардії України передбачає взаємодію трьох елементів, які об’єднуються поняттям “соціальна ситуація розвитку особистості військовослужбовця” (див. рис. 1).

Перший елемент – вплив бойової ситуації на особистість військовослужбовця. До суттєвих характеристик цього елемента слід віднести виділений раніше поділ стрес-факторів на такі “несприятливі соціальні умови виконання службово-бойових завдань”, які містять широкий перелік характеристик ситуацій взаємодії – від негативного ставлення українського суспільства до іміджу чи певних дій НГУ, військовослужбовців НГУ; від негативного ставлення цивільного населення на тимчасово-окупованих територіях до військовослужбовців та військового керівництва, безпосереднього командира тощо. Цей вплив є найширшим і містить найбільшу кількість варіацій стрес-факторів такого типу, як “несприятливі умови виконання службово-бойових завдань у бойових умовах”, які містять у собі специфічні характеристики дій у бойових умовах – обстріли, вибухи, обмеженість доступних ресурсів, можливості вільно задовольняти потреби.

Попри те, що військовослужбовець із самого початку служби потенційно готується до ймовірності виконувати службово-бойові завдання у бойових умовах, однак, у мирний час, у цивільному житті набуття такого досвіду у повному обсягу є неможливим. За всіх наявних засобів моделювання неможливо зімітувати у повному обсязі потенційну загрозу для життя. Крім потенційної загрози для життя стресовість цих характеристик полягає також у “традиційних характеристиках” – новизні ситуації, відповідальності за дії, обмеженості часу для прийняття рішень, гучних звуків, фрустрації потреб тощо.

Третій вплив – “віктивні умови” передбачає безпосереднє переживання загрози життю, істотну ймовірність загибелі – це ситуації потрапляння у полон, в оточення, безпосереднє спостереження загибелі товариша, цивільних осіб тощо. Перелік віктимних стрес-факторів є значно меншим, ніж двох інших, проте їх дія є більш травмуючою. Цей фактор має значно більшу вагу як фактор розвитку ПТСР відповідно до даних, [6] однак і їх дія не обов’язково веде до розвитку ПТСР. Як було досліджено раніше [5] саме несприятливі соціальні умови посилюють (збільшують) переживання дії віктимних стрес-факторів.

Питання психології

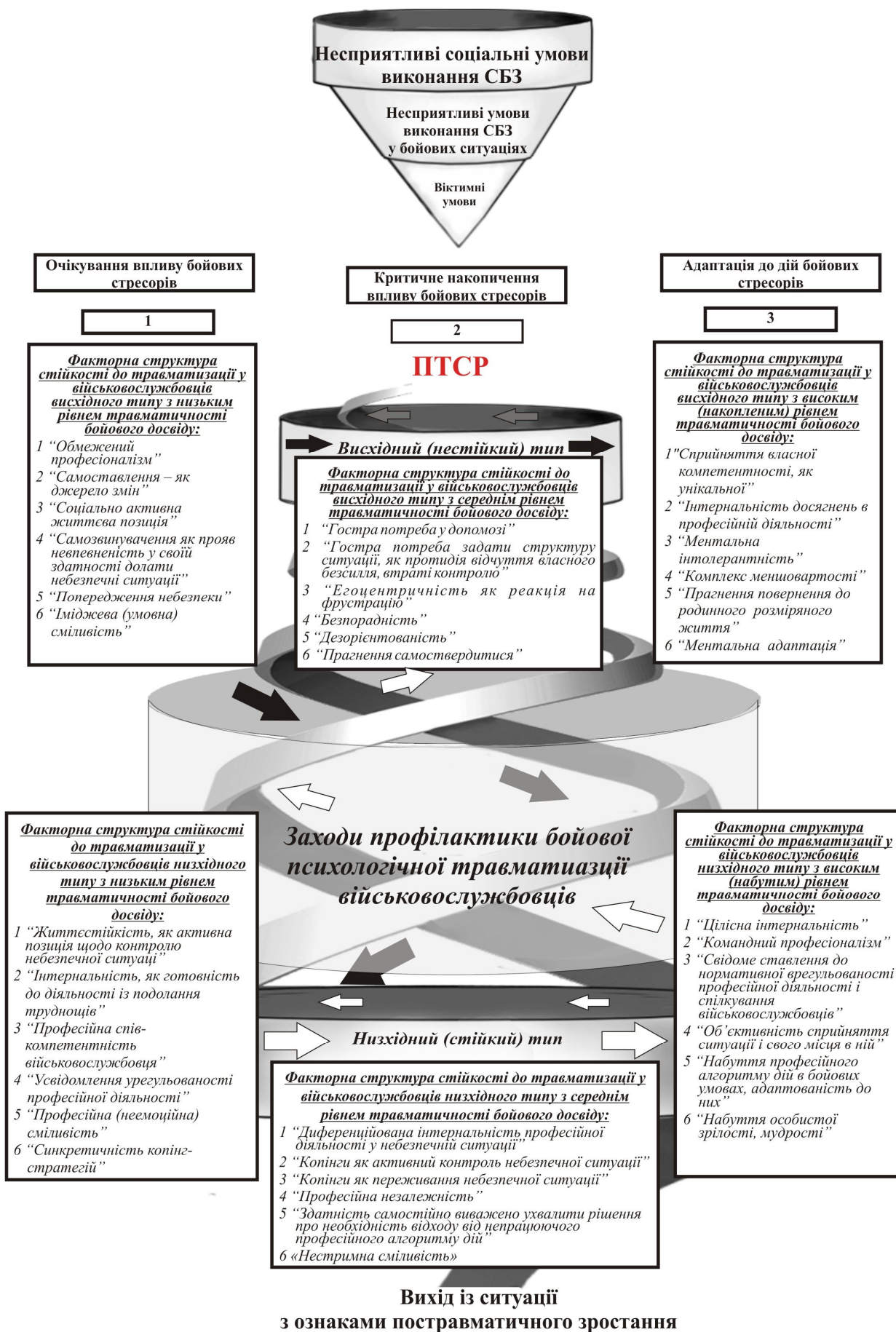

Рисунок 1 – Модель бойової психологічної травми військовослужбовців Національної гвардії України

В емпіричному дослідженні [6] було визначено, що у військовослужбовців НГУ збільшення травматичності бойового досвіду пов'язане з його набуттям. Однак набуття досвіду веде до певної адаптації до дії стрес-факторів. У результаті виділені рівні травматичності бойового досвіду, по суті, виявилися етапами адаптації до дії бойових стрес-факторів. Так, низький рівень травматичності бойового досвіду передбачає першу зустріч з бойовими стресорами, оцінку своїх можливостей і перспектив подальшого розвитку ситуації, а також формує очікування щодо розвитку ситуації.

Середній рівень травматичності набутого бойового досвіду, по суті, є піковим, який перевіряє дійсну глибину розвитку характеристик особистості військовослужбовця, які забезпечують його стійкість до бойової психологічної травматизації. Глибина розвитку характеристик, її усвідомлення визначають ефективність адаптації до дії стрес-факторів.

Високий рівень травматичності набутого бойового досвіду свідчить про адаптацію до дії стрес-факторів, яка веде до переоцінки вихідних характеристик ситуації і себе в ній, про перехід до нової соціальної ситуації розвитку.

Таким чином позначені точки розвитку адаптації до дії бойових стрес-факторів ("1" – очікування, "2" – пікові переживання, "3" – адаптація і нова оцінка вихідних даних ситуації участі у бойових діях і себе в ній) мають утворювати виток спіралі. При цьому для низхідного типу новий виток цієї спіралі мав би бути виходом із травматичності ситуації, а для висхідного – кожен наступний виток має призводити до скорочення відстані між негативними очікуваннями до пікових негативних переживань та негативної оцінки свого "Я" – наближення до ПТСР як зосередженості свідомості на негативності ситуації, неможливості вийти з неї, продовжити лінію життя. Використана у моделі форма спіралі дозволяє реалізувати метафору, що "закручування в ситуацію" спричиняє розвиток ПТСР. Військовослужбовці низхідного типу мали б адаптуватися до дії бойових стрес-факторів і не сприймати ситуацію участі у бойових діях як травматичну, однак, крім того, що існує значна варіативність бойових стрес-факторів і обмежені можливості звикнути до дії віктимних стрес-факторів, "нормальним" розвитком ситуації адаптації до дії бойових стрес-факторів є вихід із неї зі збереженням досвіду. Проте такого виходу не відбувається, оскільки військовослужбовці не за власною волею вимушені їхати в чергове відрядження до зони бойових дій. Тобто замість спіралі

військовослужбовці фактично замикаються у коло переживання дії бойових стрес-факторів, що потенційно може призвести до виснаження ресурсів військовослужбовця (фізичного виснаження та вихолощення сенсу участі у бойових діях) і переходу військовослужбовців низхідного типу у висхідний з перспективою розвитку ПТСР.

Крім того, у наведеній моделі зроблено припущення і практика діяльності психологічної служби НГУ засвідчує, що за допомогою заходів активної профілактики, спрямованими на формування стійкості до бойової психологічної травматизації можливим є перехід висхідного типу у низхідний або принаймні, утримання висхідного типу від переходу до ПТСР. Так, попри всі негативні прогнози, які озвучуються цивільними фахівцями, серед військовослужбовців НГУ, що охоплені заходами такої профілактики ПТСР, як сформований діагноз встановлений менше ніж у 4% військовослужбовців. Зазначимо, що заходи профілактики включені в процес психологічного забезпечення професійної діяльності правоохоронців, та передбачають активні дії психологічної служби від моменту здійснення професійного психологічного відбору, професійної психологічної підготовки, у тому числі й використання тренінгів командоутворення, до надання першої психологічної допомоги, реалізації заходів декомпресії та психологічної і фізичної реабілітації. У загальному вигляді система психологічного забезпечення професійної діяльності фахівців екстремального профілю наведена на рис. 2.

Припустимо, що точками переходу від низхідного типу у висхідний і від висхідного типу у низхідний, якщо зображувати цей процес як процес поступового набуття розвитку є: "1" – очікування розвитку ситуації, виходячи із наявних ресурсів та "3" – адаптація і нова оцінка вихідних характеристик ситуації і себе в ній. Зафіксувати моменти такого переходу від низхідного типу у висхідний тип мають заходи періодичного моніторингу стану військовослужбовців [7].

Вважатимемо, що якщо дія стрес-факторів стає значно інтенсивнішою, то точками переходу низхідного у висхідний стає "2" – пікове переживання відповідно до традиційного визначення дистресу як такого, що значно переважає можливості людини і зазвичай є неочікуваним. Проте військовослужбовці із низхідним типом, навіть за значної травматизації (ГСР), мають гарні перспективи відновлення (і точками переходу знов-таки є від "3" в "1").

Питання психології

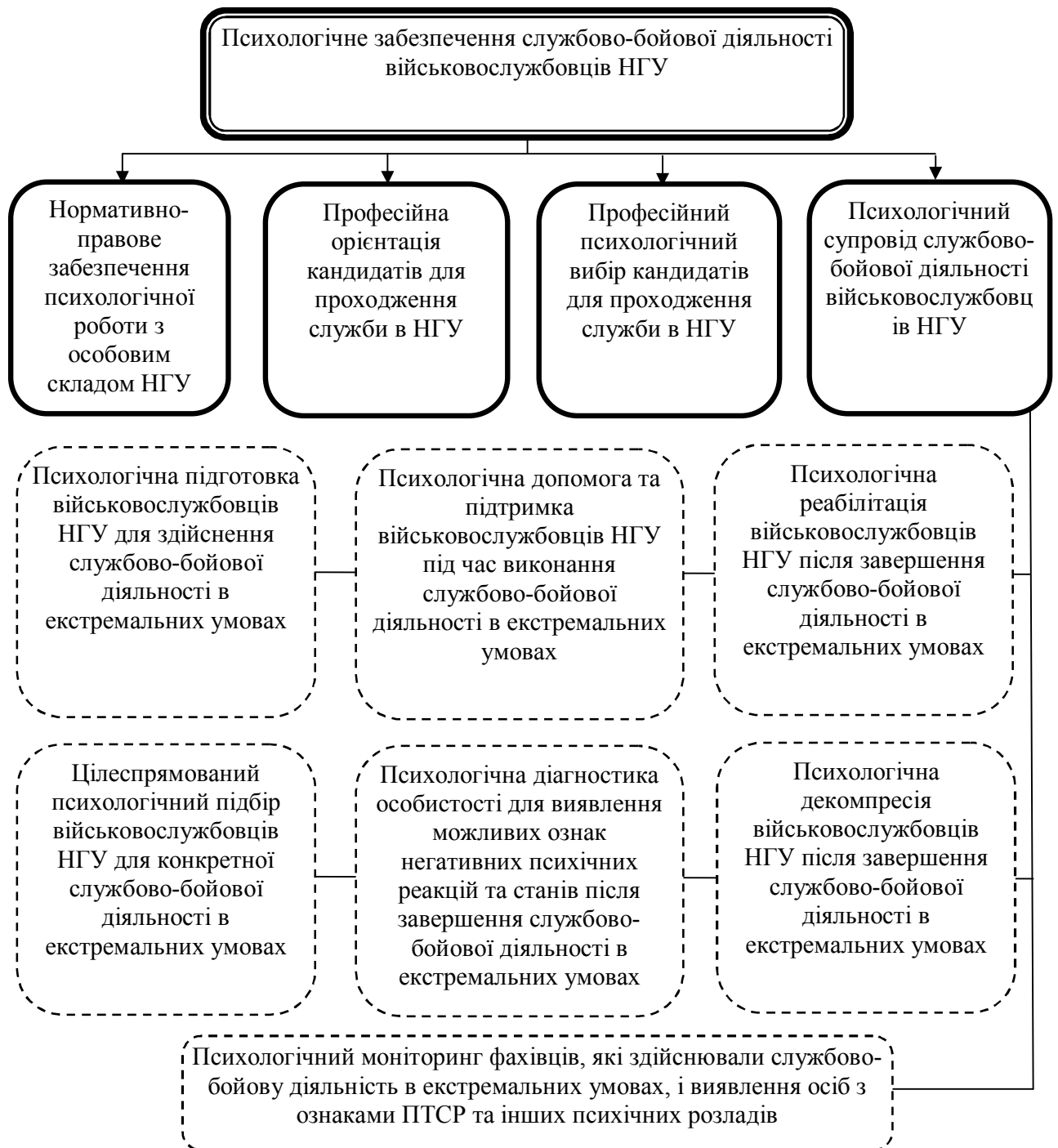

Рисунок 2 – Система психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців НГУ

Хоча в цьому дослідженні емпіричним шляхом розроблена диференціація бойових стрес-факторів, визначені точки проходження адаптації до дії бойових стрес-факторів (очікування – пікове переживання – адаптація), визначені полюси реалізації стійкості до бойової психологічної травматизації (висхідний та низхідний типи), частина її елементів залишається евристично побудованою і потребує подальшого вивчення. До таких елементів передусім слід віднести

точки переходу від низхідного типу у висхідний тип і навпаки.

Незважаючи на те, що запропонована програма профілактики бойової психологічної травматизації військовослужбовців Національної гвардії України пройшла апробацію і довела свою ефективність, що стало підставою для закріплення її складових відповідними нормативними актами [4; 10-11], актуальним є розроблення нових заходів – створення варіативної частини її заходів. Так, під час проходження кількох циклів

(професійно-психологічна підготовка – участь в бойових діях – відновлення військовослужбовцями) потенційна ймовірність вихолощення сенсу, втрачання профілактичного ефекту заходів, тренінгових вправ, психодіагностичних процедур тощо.

Висновки. Таким чином, представлена модель бойової психологічної травматизації військовослужбовців Національної гвардії України представляє собою певну спіраль, яка дозволяє реалізувати метафору, що “закручування в ситуацію” призводить до розвитку ПТСР у правоохоронця. Правоохоронці стійкого типу мали б адаптуватися до дії бойових стрес-факторів і не сприймати ситуацію участі в бойових діях як травматичну, проте, крім того, що існує значна варіативність бойових стрес-факторів і обмежені можливості звикнути до дії віктимних стрес-факторів, “нормальним” розвитком ситуації адаптації до дії бойових стрес-факторів є вихід з неї із збереженням досвіду. Проте такого виходу не відбувається, оскільки військовослужбовці не з власної волі змушені їхати в чергове відрядження до зони бойових дій. Тобто замість спіralі

військовослужбовці фактично замикаються в коло переживання дії бойових стрес-факторів, що потенційно може призвести до виснаження ресурсів військовослужбовця й переходу військовослужбовців низхідного типу у висхідний з перспективою розвитку ПТСР.

Перспективи подальших досліджень. Актуальним завданням для подальших досліджень є припущення того, що попри здійснення заходів психологічної профілактики (від професійного психологічного відбору, психологічної підготовки до декомпресії та психологічної реабілітації), існує певне граничнодопустиме значення кількості відряджень військовослужбовців до зони бойових дій, після яких вони залишаються здатними здійснювати вихід із ситуації бойових дій у наступну соціальну ситуацію розвитку (переходити на наступний етап свого життя). Визначення допустимої (такої, що не завдає незворотної шкоди психічному та фізичному здоров'ю) кількості циклів (професійно-психологічна підготовка – участь у бойових діях – відновлення) є актуальним завданням для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Александровский Ю. А. Пограничные психические расстройства : учеб. пособие / Ю.А. Александровский. – М. : Медицина, 2000. – 496 с.
2. Балабанова Л. М. Категорія норми у дослідженні та регулюванні функціональних станів людини / Л.М. Балабанова : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.02. Інститут психології ім. Г.С. Костюка. – Київ, 2001. – 31 с.
3. Григорьев М. Э. Клинико-психопатологические особенности развития и динамики психических нарушений и качество жизни у ветеранов боевых действий / М.Э. Григорьев : автореф. дис. канд. мед. наук: 14.00.18. – Казань, 2002. – 23 с.
4. Інструкцію про порядок організації та здійснення професійно-психологічного відбору у НГУ : наказ Командувача від 31.03.2017 № 196. Офіційний веб-сайт НГУ. 2017. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1169-17#n13> (дата звернення: 07.04.2017).
5. Колесніченко А.С. Типы боевой психологической травматизации военнослужащих Национальной гвардии Украины / О.С. Колесніченко. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. Warszawa (Polska). – #11 (39). – Part 4, 2018. – P. 39 – 43.
6. Колесніченко О. С. Засади бойової психологічної травматизації військовослужбовців О.С. Колесніченко : монографія. – Х. : НА НГУ, 2018. – 488 с.
7. Колесніченко О. С. Моніторинг психологічного стану військовослужбовців-учасників бойових дій, які повернулися до місць постійної дислокації / О.С. Колесніченко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки. – 2018. – № 3(11).
8. Колов С. А. Клинические, психологические и социальные характеристики участников боевых действий и их динамика в процессе групповой психотерапии / С.А. Колов : дис. ... канд. психол. наук. – СПб. : СПб НИПНИ им. Бехтерева, 2007. – 203 с.
9. Корольчук М.С. Психологічні особливості віддалених наслідків стресогенних впливів / М.С. Корольчук, В.М. Корольчук, А.І. Кулаженко та ін. : монографія ; за ред. М.С. Корольчука. – К. : Київ. нац. торг.-екон. уне-т, 2014. – 276 с.
10. Про затвердження Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України : Постанова КМУ від 08.12.2016 № 1285. – Офіційний веб-сайт ВРУ. – 2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0080-17> (дата звернення: 26.07.2017).

11. Про затвердження та апробацію Тимчасової програми психологічної реабілітації військовослужбовців Національної гвардії України в системі медичної реабілітації на базі медичного центру «Нові Санжари» Національної гвардії України : Наказ КНГУ від 17.02.2017 року № 101. – Офіційний веб – сайт НГУ. – 2017. – Режим доступу: <http://ngu.gov.ua/laws/show/z0080> – 17 (дата звернення: 22.02.2017).

References

1. Aleksandrovskiy Yu. A. (2000). Pogranchnyie psihicheskie rasstroystva [Border Mental Disorders] : ucheb. posobie. M. : Meditsina. 496 s.
2. Balabanova L. M. (2011). Kateghorija normy u doslidzhenni ta rehuljuvanni funktsionalnykh staniv ljudyny [Category of norm in the study and regulation of human functional states] : avtoref. dys ... d-ra psykhol. nauk: 19.00.02. Instytut psykholohiji im. Gh.S. Kostjuka. Kyjiv. 31 s.
3. Grigorev M. E. (2002). Kliniko-psihopatologicheskie osobennosti razvitiya i dinamiki psihicheskikh narusheniy i kachestvo zhizni u veteranov boevyih deystviy [Clinical and psychopathological features of the development and dynamics of mental disorders and the quality of life of war veterans] : avtoref. dis. kand. med. nauk: 14.00.18. Kazan. 23 s.
4. Instrukciju pro porjadok orghanizacii ta zdijsnennja profesijno-psykhologhichnogho vidboru u NGhU [Instruction on the procedure for the organization and implementation of professional psychological selection at the National Guard of Ukraine] : nakaz Komanduvacha vid 31.03.2017 # 196. Oficijnyj veb-sajt NGhU. 2017. Rezhym dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1169-17#n13> (data zvernennja: 07.04.2017).
5. Kolesnichenko A.S. (2018). Tipy boevoy psihologicheskoy travmatizatsii voennosluzhaschih Natsionalnoj gvardii Ukrainy [Types of combat psychological trauma of military personnel of the National Guard of Ukraine]. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal). Warszawa (Polska). #11 (39). Part 4. P. 39 – 43.
6. Kolesnichenko O. S. (2018). Zasady bojovoi psihologhichnoi travmatyzacii vijsjkovosluzhbovciv [Ambush combat psychologich traumatizing injuries] : monohrafija. Kh. : NA NGhU. 488 s.
7. Kolesnichenko O. S. (2018). Monitoryng psihologhichnogho stanu vijsjkovosluzhbovciv-uchasnykiv bojovykh dij, jaki povernulysja do miscej postijnoji dyslokacii [The monitoring of the psychology camp I vyskovosluzhbovtiv-uchasnikiv boyi dey, yaki turned to the last post dislocation.]. Zbirnyk naukovykh pracj Nacionalnoj akademiji Derzhavnoj prykordonnoj sluzhby Ukrainy. Serija: psihologhichni nauky. 2018. # 3(11).
8. Kolov S. A. (2007). Klinicheskie, psihologicheskie i sotsialnye harakteristiki uchastnikov boevyih deystviy i ih dinamika v protsesse gruppovoy psihoterapii [Clinical, psychological and social characteristics of combatants and their dynamics in the process of group psychotherapy] : dis. ... kand. psihol. nauk. SPb. : SPb NIPNI im. Behtereva. 203 s.
9. Koroljchuk M. S., Koroljchuk V. M., Kulazhenko A. I. ta in. (2014). Psykhologhichni osoblyvosti viddalenykh naslidkiv stresghennykh vplyviv [Psychological features of remote consequences of stressful influences]: monohrafija ; za red. M.S. Koroljchuka. K. : Kyjiv. nac. torgh.-ekon. une-t, 276 s.
10. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro psihologhichne zabezpechennja v Nacionalnij ghvardiji Ukrainy [On Approval of the Provision on Psychological Assistance in the National Guard of Ukraine] : Postanova KMU vid 08.12.2016 # 1285. Oficijnyj veb – sajt VRU. 2016. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0080> – 17 (data zvernennja: 26.07.2017).
11. Pro zatverdzhennja ta aprobaciju Tymchasovoi prohramy psihologhichnoi rehabilitacii vijsjkovosluzhbovciv Nacionalnoj ghvardiji Ukrainy v systemi medychnoi rehabilitacii na bazi medychnogho centru «Novi Sanzhary» Nacionalnoj ghvardiji Ukrainy [On Approval and Approval of the Provisional Program for the Psychological Rehabilitation of the National Guard of Ukraine Servicemen in the System of Medical Rehabilitation on the basis of the Medical Center "New Sanzhary" of the National Guard of Ukraine] : Nakaz KNGhU vid 17.02.2017 roku # 101. Oficijnyj veb – sajt NGhU. 2017. Rezhym dostupu: <http://ngu.gov.ua/laws/show/z0080> – 17 (data zvernennja: 22.02.2017).

Резюме

*Колесниченко А. кандидат психологических наук, старший научный сотрудник, начальник НДЦ морально-психологического сопровождения служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины НИЦ служебно-боевой деятельности Национальной гвардии Украины, Национальная академия Национальной гвардии Украины
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6406-1935>*

МОДЕЛЬ БОЕВОЙ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ТРАВМАТИЗАЦИИ ПРАВООХРАНИТЕЛЕЙ – УЧАСТНИКОВ БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЙ

Статья содержит обоснованную модель боевой психологической травматизации правоохранителей – участников боевых действий. Данная модель предполагает взаимодействие трех элементов, которые объединяются понятием “социальная ситуация развития личности правоохранителей”, первый элемент – “неблагоприятные социальные условия выполнения профессиональных задач”, второй элемент – “неблагоприятные условия профессиональной деятельности в боевых ситуациях”, третий элемент – “виктимные условия”. Доказано, что уровни травматичности боевого опыта, по сути, оказались этапами адаптации к действию боевых стресс-факторов.

Ключевые слова: психологическая травматизация; милиционер; участник боевых действий; неблагоприятные условия; стресс-факторы; модель; посттравматическое стрессовое расстройство; виктимные условия.

Summary

Kolesnychenko O. Phd (Candidate of psychological sciences), senior researcher, the head of the research laboratory for the moral and psychological support of the service and combat activity of the National guard of Ukraine of the research center of service and combat activities of the National guard of Ukraine, National academy of the National guard of Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6406-1935>

MODEL OF BATTLE PSYCHOLOGICAL INJURIES OF LAW ENFORCEMENT PARTICIPANTS - PARTICIPANTS OF COMBAT ACTION

War differently affects the psyche and behavior of the individual. It is well-known that in a combat environment a person is forced to act contrary to the instinct of self-preservation and its nature for the sake of securing social goals and interests.

According to the current legislation, the National Guard of Ukraine is a military formation with law enforcement functions, which is part of the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

In order to survive in a combat environment, a person needs to adapt, to have all his life experience, that is, to change the level of vigilance, the speed of reactions, the style of behavior, the system of values, the semantic and the motivational sphere.

However, the psychological capabilities of combatants are not limitless, because each person has a certain adaptation resource, which allows you to overcome the stress factors of a certain intensity. If the intensity or duration of adverse effects exceeds the human's potential, an adaptive barrier is broken and a person gets a psychological traumatism. Thus, a psychological trauma can be not only a mobilizing, which helps to preserve the body, but also injuring a destructive organism, the psyche, the human nervous system and leads to the emergence of post-traumatic stress disorder.

The model of combat psychological traumatization of law enforcement officers participating in combat operations involves the interaction of three elements, which are united by the concept of "social situation of the personality of a serviceman", the first element - "adverse social conditions for the accomplishment of military-combat tasks", the second element - "unfavorable conditions of professional activity in battle situations", the third element - "active conditions". It is proved that the level of traumatic experience of combat experience (low, medium, high), in essence, were the stages of adaptation to the action of combat stress factors. The marked development points of adaptation to the action of combat stress factors should form a spiral turn.

It has been determined that for a stable type, the new turn of this spiral should be a way out of the trauma of the situation, and for the ascending - each subsequent turn should lead to a reduction in the distance between the negative expectations of the peak negative experiences and the negative evaluation of its "I" - the approach to the PTSD.

Sustained military personnel would have to adapt to the action of combat stress factors and not accept the situation of participation in hostilities as traumatic, but such an exit does not occur, since servicemen are not forced to go on a regular mission to the combat zone. That is, instead of a spiral, servicemen are actually locked into the circle of the experience of fighting stress factors that could potentially lead to the depletion of military personnel resources and the transition of lower-grade soldiers to the upward pace of development of PTSD.

In addition, our assumption and practice of the psychological service of NMU testifies that with the help of active prevention measures aimed at forming resistance to combat psychological traumatization, it is possible to move the ascending type in the downward or at least the maintenance of the ascending type from the transition to the PTSD. It should be noted that preventive measures are included in the process of providing psychological support to the professional activities of law-enforcers, and provide for active psychological intervention from the moment of professional psychological selection, professional psychological training, including the use of team formation training, the provision of first psychological assistance, the implementation of decompression and psychological measures and physical rehab.

Key words: psychological traumatism; law enforcement officer; participant in hostilities; adverse conditions; stress factors; model; post-traumatic stress disorder; victim conditions.